

NEUROPATHIE CIPN EN VOETREFLEXPLUS

Rinat Elhanati, Total Health Academy, Scriptie

“Iedereen die geen tijd voor zijn
gezondheid heeft of neemt, zal op den
duur tijd moeten nemen voor ziekte”

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	3
1.1 Inleiding: Neuropathie als gevolg van Chemotherapie	4
1.2 Probleemstelling.....	4
1.3 Methode.....	5
2. Literatuuronderzoek.....	6
2.1 De westerse reguliere visie.....	6
2.2 Risicofactoren voor neuropathie.....	7
2.3 Meer over het zenuwstelsel.....	7
2.4 Behandelplan reguliere aanpak	9
3. Natuurgeneeskunde.....	10
4. Metafysische achtergrond	11
5. Chinese Geneeskunde.....	11
6. Wetenschappelijk onderzoek.....	13
6.1 Onderzoek naar het effect van voetreflexologie.....	13
6.2 Promotieonderzoek Tonneke Beijers	13
6.3 Neuropathie en natuurgeneeskunde in Tel Aviv Medical Center	13
7. Praktijkonderzoek.....	15
7.1 Cliënten werven.....	15
7.2 Behandelplan	15
8. Ondersteunende adviezen	18
8.1 Bewegen.....	18
8.2 Voeding.....	18
8.3 Oefeningen	19
8.4 Nachtelijke rust	19
8.5 Effecten van de adviezen.....	19
9. Cliënten dossier	20
9.1 Cliënt 1.....	20
9.2 Cliënt 2.....	22
9.3 Cliënt 3.....	25
9.4 Cliënt 4	27
9.5 Cliënt 5.....	29
9.6 Cliënt 6	31

10. Conclusies	33
11. Nawoord	35
Bibliografie	36
Bijlagen.....	37
<i>Bijlage 1 Vragenformulier client 1</i>	37
<i>Bijlage 2 Vragenformulier client 2</i>	37
<i>Bijlage 3 Vragenformulier client 3</i>	37
<i>Bijlage 4 Vragenformulier client 4</i>	37
<i>Bijlage 5 Vragenformulier client 5</i>	37
<i>Bijlage 6 Vragenformulier client 6</i>	37
<i>Bijlage 7 Ontwikkelingsgrafiek client 1 tot en met 6</i>	37

1. Voorwoord

Omdat ik zelf de diagnose kanker heb gekregen 3 jaar geleden, is dit onderzoek erg belangrijk voor me. Gelukkig is mij een chemotherapie gespaard gebleven, maar door mijn ziekte ben ik in aanraking gekomen met andere kankerpatiënten en hun strijd met deze ziekte en de bijverschijnselen van de chemotherapie, onder andere in de vorm van neuropathie. Het is namelijk een zeer onderschatte bijwerking van de chemotherapie waar ik me heel graag voor wil inzetten. Zeker ook omdat ik er zeer weinig over kan vinden in verband met voetreflexologie.

Tijdens mijn revalidatie kreeg ik van medepatiënten de vraag of ik met voetreflexologie iets kon betekenen met betrekking tot hun neuropathieklachten.

Ik zat toen in het eerste jaar van de VoetreflexPlus opleiding en had geen ervaring met neuropathie of de behandeling ervan. De vraag heeft mij meteen gegrepen. Vanaf dat moment ben ik aan het nadenken geslagen en heb geprobeerd met mijn kennis van toen ze een handje te helpen. In de zomer van 2018 heb ik een 3 daagse cursus Neuroreflexologie gevolgd om wat wijzer te worden in de behandeling hiervan.

Nu ik derdejaarsstudente ben vind ik het nog steeds een grote uitdaging om neuropathiecliënten van hun klachten te helpen. Zelfs na de cursus Neuroreflexologie ben ik er nog niet helemaal uit hoe ik het beste aan de slag kan gaan. Vandaar dat ik heb besloten om mijn eigen onderzoek te doen.

Ik heb veel oriënterende gesprekken gevoerd voorafgaande aan mijn onderzoek. Op die wijze heb ik mij beter kunnen voorbereiden op mijn scriptie/onderzoek. Ik heb veel gesprekken gevoerd met onder andere, een oncologisch verpleegkundige, natuurgeneeskundig diëtiste, chineesgeneeskundig specialiste en ervaringsdeskundige met neuropathie klachten.

1.1 INLEIDING: NEUROPATHIE ALS GEVOLG VAN CHEMOTHERAPIE

Ik wil onderzoeken of ik met behulp van voetreflex plus, mensen kan helpen om neuropathieklachten, als gevolg van een chemokuur, te kunnen doen verminderen.

Van de lichamelijke klachten na de chemokuren, komt zenuw schade vaak voor. Van de mensen die chemotherapie kregen, kampt bijna 40 procent nog jaren met tintelende of pijnlijke handen en voeten.

Door mijn onderzoek naar neuropathie, ben ik er achter gekomen dat er verschillende richtlijnen zijn. Artsen en patiënten hebben weinig houvast aan de bestaande richtlijnen. De richtlijnen zijn erg uiteenlopend en er bevinden zich nauwelijks verwijzingen naar studies die specifiek betrekking hebben op neuropathie bij patiënten met kanker. Wel over chronische pijn of kanker in het algemeen. Dit heeft grote gevolgen voor de juiste behandeling bij neuropathie bij kankerpatiënten. Bovendien zijn de richtlijnen niet gebaseerd op ervaringen van kankerpatiënten maar op zenuwpijn met een niet oncologische oorzaak, zoals bijvoorbeeld als gevolg van Diabetes Mellitus.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Probleemstelling:

Kan een VoetreflexPlusbehandeling, neuropathie, als gevolg van een chemokuur, de klachten doen verminderen?

Voordat ik hier antwoord op geef wil ik eerst nog de volgende punten gaan onderzoeken:

- Wat zijn de kenmerken van neuropathie?
- Wat zijn de klachten van neuropathie?
- Wat is een effectieve behandelmethode bij neuropathie?
- Is de tijdsduur tussen de chemokuur en de VoetreflexPlus behandelingen van invloed op de resultaten?

Bij neuropathie werken een of meerdere zenuwen niet meer. Meestal de zenuwen die naar de handen en voeten lopen.

Neuropathie kan diverse klachten geven. Meestal zijn de klachten prikkelingen of tintelingen, een dof of veranderd gevoel of pijn in handen en/of voeten. Maar ook verlies van spierpijn en kracht komen voor.

- Kan ik dan de pijn in hun handen en/of voeten laten verminderen?
- Kan ik gevoelloze voeten/ vinger toppen doen herstellen?
- Kan ik hun balans met lopen weer teruggeven?

Westerse geneeskunde handelt sterk op elimineren van het “kwade”, maar veroorzaakt wel ernstige schade aan de gezonde energie. Met VoetreflexPlus-therapie als aanvulling op conventionele behandelingen wil ik de symptomen van neuropathie aanzienlijk verlichten. Ik ga onderzoeken of dit mogelijk is.

1.3 METHODE

Om mijn probleemstelling te onderzoeken ben ik allereerst het internet gaan uitkammen naar waar deze klachten vandaan komen en wat deze klachten veroorzaken. Tevens wilde ik er achter komen of alle chemokuren neuropathie veroorzaken en of iedereen te maken krijgt met neuropathie. Verder wilde ik onderzoeken wat de klachten precies zijn en of de klachten verdwijnen als de chemokuur afgerond is.

Ik heb tevens een driedaagse workshop Neuroreflexologie gevolgd om mijn behandelplan te kunnen ondersteunen en kennis te maken met het bestrijden van pijn- en neuropathische klachten vanuit natuurgeneeskundig zichtpunt.

Ik ben ook op zoek gegaan naar andere resultaten van voetreflextherapie in verband met chemokuren en de gevolgen van dien, om mijn behandelmethode zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

Ik wilde meer weten over voeding en neuropathie en heb toen contact opgenomen met Marieke Peters, natuurgeneeskundige en gespecialiseerd in TCM- voeding, uit Breda. Helaas had ze geen ervaring met preventieve voeding voor de chemokuur, maar ze gaf me wel tips vanuit de TCM- voeding in relatie tot kanker. Ik wilde ook weten of cliënten eerst bij haar komen, voorafgaande aan de chemokuren en wat haar ervaringen hiermee waren. Ze vertelde dat, jammer genoeg, mensen dat niet deden.

2. Literatuuronderzoek

2.1 DE WESTERSE REGULIERE VISIE

Neuropathie kan allerlei oorzaken hebben. Het komt bijvoorbeeld voor bij diabetes of mensen met te kort aan vitamine B12. Maar neuropathie kan ook ontstaan door kanker of behandeling tegen kanker. Westerse geneeskundige benaderingen, zoals bestralingen of chemotherapie, richten zich voornamelijk op kankercellen, met weinig bezorgdheid over de algehele conditie van het lichaam. Bij deze aanpak wordt ook schade aangericht op de gezonde delen van het lichaam.

Dit onderzoek betreft alleen neuropathie als bijwerking van behandeling van chemotherapie. Deze vorm van neuropathie heet chemotherapie geïnduceerde perifere polyneuropathie, (CIPN).

Bij perifere polyneuropathie zijn de perifere zenuwen aangetast. Dit zijn de zenuwen die naar de armen en benen, handen en voeten lopen. Meestal zijn de uiteinden van deze zenuwen beschadigd. Dit heeft vooral invloed op de werking van de spieren en het gevoel. Bij de meeste mensen verdwijnen de klachten door de neuropathie na verloop van tijd als de chemotherapie gestopt is. Het herstel van de beschadigde zenuwen kan echter lang duren omdat het zenuwstelsel traag herstelt. Bij sommige mensen is neuropathie blijvend of wordt de neuropathie wel minder, maar verdwijnt deze niet helemaal. Soms worden de klachten juist erger.

Bepaalde soorten chemotherapie zijn giftig voor het zenuwstelsel en kunnen deze cellen beschadigen. Vooral de chemotherapie bij patiënten met darmkanker en borstkanker veroorzaakt het meest neuropathie. Het gaat om de volgende stoffen: Oxaliplatine, Cisplatine, Dosectaxel en Taxol. Deze stoffen remmen wel de celgroei maar beschadigen de zenuwen. Ook vincristine is een stof dat toegediend wordt bij bestrijding van kanker die onder andere neuropathie veroorzaakt.

Door mijn onderzoek naar neuropathie als gevolg van chemotherapie ben ik achter gekomen dat er verschillende richtlijnen zijn. Maar artsen en patiënten hebben weinig houvast aan de bestaande richtlijnen (Instituut voor neuropathische pijnen, 2019).

2.2 RISICOFACTOREN VOOR NEUROPATHIE

Over het algemeen geldt, hoe meer chemokuren met bepaalde chemotherapie en hoe hoger de dosis, des de groter de risico of perifere neuropathie.

Andere factoren die een rol kunnen spelen zijn:

- De inlooptijd, hoe lang het duurt voor het zakje met medicijnen leeg is.
- De intensiteit van de behandeling, hoe snel de verschillende kuren elkaar opvolgen, dus hoeveel weken er tussen de kuren zit.
- Al bestaande neuropathie voordat de behandelingen plaats vinden.
- Diabetes Mellitus, (suikerziekte).
- Een verleden van overmatig alcohol gebruik.

2.3 MEER OVER HET ZENUWSTELSEL

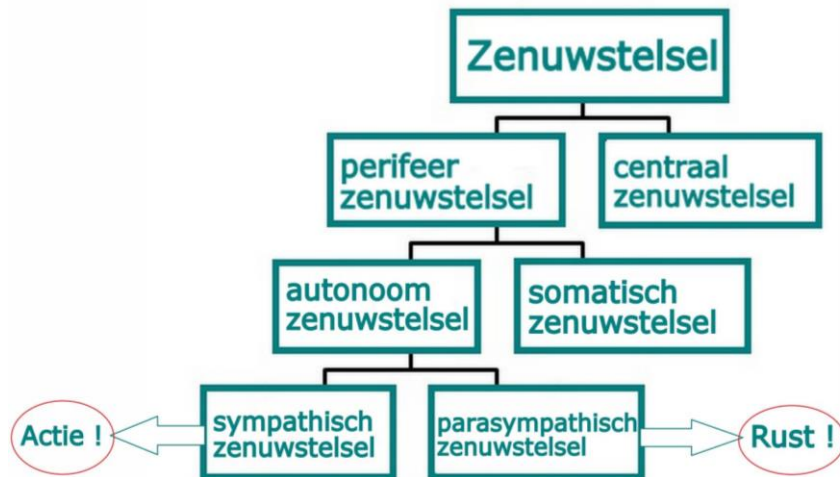
Het zenuwstelsel bestaat uit een centraal zenuwstelsel en een perifere zenuwstelsel. De hersenen en het ruggenmerg horen bij het centrale zenuwstelsel. Vanuit het centrale zenuwstelsel lopen zenuwen door de rest van het lichaam. Alle zenuwen in de rest van het lichaam horen bij het perifere zenuwstelsel.

Het perifere zenuwstelsel bestaat uit twee delen:

- Het somatisch zenuwstelsel. Dit staat onder bewuste controle.
- Het autonome zenuwstelsel. Dit werkt onbewust.

Het somatisch zenuwstelsel bestaat uit 2 groepen zenuwen:

- Sensibele zenuwen: die geven signalen van zintuigen naar de hersenen. Hierdoor kun je bijvoorbeeld pijn, warmte en kou voelen.
- Motorische zenuwen: die brengen de signalen van hersenen naar spieren. Dit kunnen spieren in je benen zijn, maar ook de spieren in bijvoorbeeld de darmwand zodat die kan samentrekken.

Het autonome zenuwstelsel controleert en coördineert alle automatische functies van je lichaam, bijvoorbeeld hartslag, spijsvertering en ademhaling. Daarnaast zorgt het voor de communicatie tussen de hersenen en de organen. Het bestaat uit autonome zenuwen (www.kanker.nl, 2017).

Meestal krijg je als gevolg van chemotherapie een beschadiging aan meerdere zenuweinden aan de perifere zenuwstelsel. Poly betekent meerdere.

De tintelingen bij neuropathie kunnen soms het gevoel geven alsof er mieren over de voeten lopen. Maar het kan ook ervaren worden als een dof gevoel, alsof men op wolkjes loopt.

Bij neuropathie kun je last hebben van:

- tintelend of verdoofd gevoel in vingertoppen en tenen
- lichte gevoelloosheid van voetzolen, het gevoel op watten te lopen
- verstoring van uw gevoel van kou en warmte
- krachtverlies in benen en/of armen
- spier- en gewrichtspijn
- lichte gevoeligheid van lippen, kin en neus

2.4 BEHANDELPLAN REGULIERE AANPAK

Neuropathieën zijn moeilijk te behandelen. Conventionele behandelingen zijn meestal niet effectief. Pijnstillers werken bijna nooit. Soms wordt er gebruik gemaakt van infrarood licht. De theorie is dat dit licht de vorming van stikstofdioxide stimuleert, waardoor de bloedvaten ontspannen en de circulatie verbetert. Bij zenuwpijn wordt ook het medicijn Amitriptyline aanbevolen. Amitriptyline wordt oorspronkelijk gebruikt als anti-depressiviteit middel en bij gebruik is gebleken dat het soms ook zenuwpijn verminderde.

Wel kunnen maatregelen genomen worden om de klachten te verminderen en verdere achteruitgang tegen te gaan. Bewegen is een effectieve manier om de pijn te bestrijden. Het is echter wel zo, dat de schade aan de zenuwbanen vaak niet meer kan worden hersteld. De pijn is vaak moeilijk te bestrijden. In veel gevallen werkt Paracetamol onvoldoende. Er zijn wel geneesmiddelen tegen depressie en epilepsie die de symptomen van neuropathie kunnen beperken. Ook kan de arts een huidzalf voorschrijven of geneesmiddelen die via de bloedbaan worden toegediend (Mathijssen, z.j.).

3. Natuurgeneeskunde

Ik heb intensief gezocht naar relevante informatie vanuit de natuurgeneeskunde maar kan tot dusver alleen ondersteunende adviezen vinden. Deze zijn natuurlijk erg welkom maar niet voldoende voor wat ik nodig heb voor mijn onderzoek. Het probleem is dat ik neuropathie behandel als gevolg van chemotherapie, wat tegenstrijdig is met natuurgeneeskunde omdat men bij chemotherapie juist goedwerkende cellen ook beschadigt voor het “goede doel”. Terwijl natuurgeneeskunde juist werkt vanuit zelfgenezendvermogen en dat vermogen ondersteunt en versterkt.

Gekeken vanuit de 6 stadia van Reckeweg, zitten neuropathiecliënten in fase 6, neoplasma fase, aangezien het regulerende mechanisme (de celkern) is aangetast. Tumoren en gezwellen horen in deze fase. Chemotherapie wordt toegepast om dat te bestrijden. Het is een langdurig proces en mensen die in deze fase zitten voelen zich machteloos en verraden door het leven, wat ze nog kwetsbaarder maakt voor buiteninvloeden zoals chemo/bestralingen, aldus Reckeweg.

Fasen 4 tot en met 6: cellulaire fasen

- De beschadiging **BINNEN** de lichaamscellen = vervuiling van de cellen
- Intra- cellulaire verontreiniging vraagt een **MINIMALE** behandelingsprognose
- Tussen extra- cellulair en intra- cellulair ligt de biologische grens
- Bij fase vier tot zes zijn de celenzymen in toenemende mate door homotoxine beschadigd en min of meer niet tot werken in staat. De laatste drie fasen (impregnatiefase, degeneratiefase en neoplasmafase) komen grotendeels overeen met de ongeneeslijke aandoeningen.

“Iedereen die geen tijd voor zijn gezondheid heeft of neemt, zal op den duur tijd moeten nemen voor ziekte!”

Palmitoylethanolamide, Palmidrol, PEA, is een lichaamseigen vetzuuramide. Het is een stof die in lichaamscellen geproduceerd wordt, en het beschermt zenuwen tegen chemokuren. Onderzoek van november 2015, in een neurologische kliniek in Rome van professor Cruccu heeft aangetoond dat PEA niet alleen pijnstillende en ontstekingsremmende werking bezat bij de beschadigde zenuwen maar ook dat het de zenuwen beschermde tegen de giftigheid van de chemotherapie (Neuropathie.nu, 2016).

De conclusies waren dat PEA zorgt voor:

- Minder pijn
- Verbeterde motoriek
- Bescherming van de zenuwstellen
- Verbetering van de functie van de ruggenmerg.

Dat is een mooi natuurlijk product die goed kan ondersteunen bij chemotherapie en het verlichten van de neuropathie klachten die erbij ontstaan.

Acupunctuur is een effectief behandel methode bij neuropathieën een andere alternatieve methode is elektromagnetisme. Er is een test gedaan met magnetische velden, gericht op de benen van mensen met neuropathie en na negen behandelingen van een uur per dag daalde de pijn niveau tot bijna de helft. Ook magnetische inlegzolen voor de schoenen kunnen tegen de pijn helpen (Centrum Vitaal, z.j.).

4. Metafysische achtergrond

Neuropathie wordt nergens omschreven als metafysische achtergrond. Wel is er algemene informatie te vinden met betrekking tot gevoelsstoornis in de ledematen. Men leeft dan in een emotionele gevoelloosheid en verzet zich tegen de liefde en het rekening houden met anderen. Bekeken vanuit de neuropathie als gevolg van chemotherapie is het begrijpelijk dat men zich op het moment van chemokuur afsluit en of verzet en geen rekening houdt met andere. Het overlevingsmechanisme is manifest en de buiten wereld is op dat moment niet aanwezig. Hoe moeilijk het op dat moment ook is, is het van levensbelang om opener te staan voor het leven, gevoelens van liefde, geluk en harmonie. Dan kan alles goed doorstromen en dan ben je emotioneel minder vatbaar voor stagnaties waarbij de voeten/handen zich als het ware “dichtsluiten” en dof en pijnlijk aanvoelen. Voetreflexmassage zorg voor een betere doorbloeding van de benen, armen handen en voeten.

5. Chinese Geneeskunde

Neuropathie is een **leverorgaan** probleem. Om precies te zijn, gaat het om **leverbloedleegte**. Het gaat om de functie, **bloed opslaan**. Bij de voeten en handen komt te weinig bloed wat neuropathie klachten veroorzaakt. Daardoor raken de uiteinden van de zenuwcellen van de handen en voeten beschadigd. Lever voorziet de nagels en pezen van bloed en een tekort hieraan veroorzaakt leverbloedleegte. Veel neuropathiecliënten hebben tevens last van duizeligheid omdat het bloed niet meer voldoende naar het hoofd gaat.

Bloedleegte geeft een doffe pijn, waarbij de klachten verergeren met koude. Er stroomt namelijk te weinig bloed naar de ledematen door de chemotherapie, wat een dof gevoel in de voeten en handen veroorzaakt. Ze kunnen moeilijk bewegen, omdat de spieren/pezen niet voldoende bloed krijgen. In het geval van neuropathie als gevolg van chemotherapie is de ziekteoorzaak divers, namelijk geneesmiddelen. De chemotherapie is een effectief geneesmiddel voor de kanker maar geeft veel bijwerkingen.

De klachten komen en gaan, wat ook wijst op de klimaatfactor wind. Wind is gerelateerd aan het leverorgaan.

Vanuit de Chinese visie wil ik gaan onderzoeken of de mensen met neuropathieklachten ook last hebben van slecht zicht en tintelingen. Mentaal gezien ga ik kijken of ze slecht slapen, emotioneel gezien ga ik onderzoeken of er sprake is van frustratie en lichte depressie.

Lever orgaan hoort bij het Hout element. Omdat we het hier over leverbloedleegte hebben is het belangrijk om het strategiepunt dat de lever voedt, te masseren. Omdat lever door het Waterelement gevoed wordt is het He/seapunt, **lever 8**, daarbij is het belangrijk om het waterpunt te tonifiëren, **nier 10**.

Deze cliënten zijn uitgeput en kunnen geen stevige prikkels meer aan. Het is dus heel belangrijk om een zacht en rustig techniek te gebruiken, te tonifiëren.

Verklaring via de vijf elementen:

Het leverorgaan, dat bij het houtelement hoort, is erg zwak, als gevolg van de chemokuren. Bijna alle cliënten hebben ook veel last van boosheid/frustratie, wat het leverorgaan ook aantast.

Vuur

Wat je veel ziet bij deze cliënten is dat ze slecht slapen, geheugen- en concentratieproblemen hebben. Dat hoort allemaal bij het hartorgaan. Houtelement, het leverorgaan, dat al erg zwak is, en voedt het vuurelement niet voldoende.

Kanker zelf, wordt gerelateerd aan het miltorgaan, bij het aarde-element. Het is de klimaatorzaak damp die soms tot kanker gezwollen leidt. Bij de kankerpatiënt is het miltorgaan, aarde-element, al erg verzwakt.

6. Wetenschappelijk onderzoek

Helaas kon ik geen wetenschappelijk onderzoek vinden naar neuropathie in verband met voetreflextherapie. Wel zijn er onderzoeken geweest van voetreflextherapie en andere bijverschijnselen van de chemotherapie.

6.1 ONDERZOEK NAAR HET EFFECT VAN VOETREFLEXOLOGIE

Voetreflexologie wordt steeds vaker gebruikt in verschillende ziekenhuizen in Nederland, onder andere als ondersteuning bij de chemotherapie met hele goede resultaten.

Aan de universiteit van Ankara is een onderzoek uitgevoerd in hoeverre voetreflexmassage meer waarde heeft ten opzichte van een vergelijkbare voetmassage (Uysal, Kutlutürkan, & Uğar, 2017). De twee verschillende voetbehandelingen werden gegeven gedurende een periode van vijf weken aan zestig mensen met darmkanker die radio- en chemotherapie ondergingen.

Deelnemers werden verdeeld over drie groepen. Groep 1 ontving voetreflexmassage. Groep 2 ontving voetmassage en groep 3 ontving standaardzorg.

De voetmassagegroep werd gemasseerd volgens een verpleegkundig protocol, gebruik makend van een klassieke massagetechnieken. De voetreflexmassage werd uitgevoerd op geleide van de symptomen van de deelnemers. Deelnemers werden twee keer per week gemasseerd of van een voetreflexmassagebehandeling voorzien.

De klassieke voetmassage was effectief in het verminderen van pijn en de frequentie van een opgeblazen gevoel, terwijl de voetreflexmassagegroep een vermindering van pijn en vermoeidheid, een vermindering in de frequentie van een opgeblazen gevoel en urineren bewerkstelligde. Deze verbetering leidde tot een verhoging in de kwaliteit van leven (Uysal, Kutlutürkan, & Uğar, 2017).

6.2 PROMOTIEONDERZOEK TONNEKE BEIJERS

Een andere onderzoek naar het effect van neuropathie is van Tonneke Beijers in samenwerking met de universiteit van Tilburg. Eén van de veel voorkomende bijwerkingen is de chemotherapie geïntroduceerde perifere neuropathie (CIPN). Tonneke Beijers beschrijft in haar proefschrift de impact en ernst van neuropathie op de kwaliteit van leven van patiënten met kanker. Zo blijkt uit haar onderzoek met verschillende kankersoorten patiënten, dat ze nog ook na de chemokuren te kampen hebben met gevoelloosheid en tintelingen in zowel handen en voeten, koude voeten en ook de fijne motoriek verstoord blijft wat leidt tot een grote beperking van het dagelijks leven en ook tot negatieve impact op de kwaliteit van het leven. De enige optie om CIPN klachten op lange termijn te voorkomen, is het wijzigen van chemotherapiedosis of zelfs het staken van de behandelingen. Maar dat heeft weer gevolgen voor de overlevingskansen (Integraal Kankercentrum Nederland, 2016).

6.3 NEUROPATHIE EN NATUURGENEESKUNDE IN TEL AVIV MEDICAL CENTER

In een multidisciplinair medisch team voor kankerpatiënten in het Tel Aviv Medical Center, welke verbonden is aan de oncologische dagopname in het ziekenhuis, zijn in de afgelopen drie jaar honderden patiënten behandeld, die last hebben van neuropathie in

verschillende stadia. Het multidisciplinair medisch team maakt gebruik van therapeuten die zijn opgeleid om de ziekte en bijwerkingen binnen het oncologische terrein te behandelen. Dit in nauw overleg met de behandelend specialist die de patiënt vergezelt. Het team bestaat uit 15 therapeuten uit verschillende vakgebieden, te weten:

- Reflexologie;
- Acupunctuur;
- Chinese kruiden;
- Natuurgeneeskundige voeding;
- Shiatsu;
- Massages;
- Touchbehandelingen in een verscheidenheid van methoden;
- Reiki;
- Geleide beelden.

De behandelingsmethode werd ontwikkeld in het multidisciplinair medisch team naar aanleiding van de ervaringen van patiënten en de evaluaties van de resultaten. De preventie van neuropathie en behandeling stelt de patiënt in staat om de chemokuren gemakkelijker te ondergaan, waardoor de conventionele geneeskunde de chemotherapie kan voltooien met de nodige maximale omvang. Dankzij deze toegevoegde behandeling maakt de patiënt het goed en verhoogt zijn levens kwaliteit, ondanks de chemobehandelingen. Als de patiënten de natuurgeneeskundige behandelingen volgen nog voor of tijdens de chemokuren, hebben ze minder kans op bijwerkingen. Ook de patiënten waar al sprake is van neuropathie kunnen deze behandelingen volgen, maar dat geeft een langere herstelperiode met intensieve behandelingen en vereist een volledige samenwerking van de patiënt. Het is raadzaam om natuurgeneeskundige behandelingen te starten voor of op hetzelfde moment van de chemokuur om het maximale effect te verkrijgen en neuropathie te voorkomen. Verder is het erg belangrijk om met behandelingen door te gaan, voor maximale periode van drie maanden na de chemokuren, ook al is er geen sprake van neuropathie op dat moment (Kahan, 2015)(vertaald uit het Hebreeuws).

7. Praktijkonderzoek

7.1 CLIËNTEN WERVEN

Om aan onderzoekdeelnemers te komen heb ik de relevante ziekenhuizen in Eindhoven aangeschreven. De Eik, inloophuis voor kankerpatiënten in Eindhoven, heb ik benaderd en een oproep geplaatst op Facebook. De affiche die ik gemaakt heb, heb ik opgehangen binnen het plaatselijke gezondheidscentrum. Vrienden en kennissen zijn ingeschakeld om in hun omgeving mogelijke deelnemers te vinden.

7.2 BEHANDELPLAN

De volgende vragenlijst heb ik samengesteld om mijn gehele behandelplan te kunnen meten en concluderen.

Eerst wat algemene vragen:

1. Had u nog voor de chemokuur al last van neuropathie?
2. Is het een pijnlijk gevoel?
3. Voelt het als elektrische schokken?
4. Zijn er tintelingen?
5. Heeft u last van gevoelloosheid?
6. Heeft u meer last bij kou/warmte?
7. Is er sprake van krachtverlies in uw armen- en/of benen?
8. Heeft u last van spier- gewrichtspijn?
9. Heeft u last van duizeligheid?
10. Slaapt u goed?
11. Bent u snel boos/gefrustreerd?
12. Heeft u last van een (lichte) depressie?

Voor de uitgewerkte vragenlijsten zie de bijlagen.

De massage begint met de Chinese koppel en de westersereflexzone. Het was voor de hand liggend om voor de lever/galblaas meridianen koppel te kiezen maar toch ging mijn voorkeur naar de koppel, pericard/drievoudige verwarmers om de volgende redenen.

Ik heb gekozen voor deze koppel, met name de drievoudige verwarmers, omdat het orgaan betrekking heeft op alle Yin en Yang organen. Wat ik wil bereiken is balans van de 1^e, 2^e en 3^e verwarmers. Bij een neuropathie, als gevolg van chemotherapie, raken alle organen beschadigd. Tevens reguleert de drievoudige verwarmers de waterhuishouding. Wat erg belangrijk is om uitscheiding van de vloeistoffen goed te laten verlopen, de transport en transformatie. De drievoudig verwarmers verbindt alle organen met elkaar, als resultaat harmonie tussen de drie verwarmers.

Veel kanker patiënten hebben te maken met emotionele problemen door hun ziekte en de daarbij slopende behandelingen en ook hier heeft de drievoudige verwarmers een belangrijke rol om de *Shen* van het hart en de *Hun* van de lever te ondersteunen in hun samenwerking en zorgt voor evenwicht tussen de binnen en buitenwereld.

De drievoudige verw warmer reguleert ook de waterhuishouding van het lichaam. Hij zorgt voor transformatie, transport en voor een goede uitscheiding van de vloeistoffen.

Verder vond ik het een goed idee, aangezien de patiënten last hebben van handen en voeten, om ze daar ook op allebei de zones te masseren, om zo effectief en doeltreffend te kunnen behandelen.

De voetreflextherapie behandeling ga ik als volgt doen:

Chinese geneeskunde TCM Meridiaan koppel	Reflexzonemassage	Reflexzonemassage worden gekozen volgens:
<u>Pericard/Drievoudige ver warmer</u> Om de drie warmers goed samen te laten werken.	Hart- en bloedvatenzones	Het gaat om doorbloedingsstoornis
<u>Pericard/Drievoudige ver warmer</u>	De spijsverteringzones	De spijsverteringzones vind ik doeltreffend bij neuropathie omdat hier van groot belang is om de weerstand te verhogen en te ontgiften van alle chemokuren die ze ondergaan hebben met de gevolgen ervan.
<u>Pericard/Drievoudige ver warmer</u>	Wervelkolomzones	De wervelkolom pakt alle problemen in het bewegingsapparaat en stimuleert via de zenuwbanen de bijbehorende organen. Verder is de wervelkolom het centrale energiekanaal van hele lichaam. Dat alles is bevorderlijk voor het verminderen van neuropathieklachten. Het is ook goed gezien de stress die de cliënten ervaren, om de bijnier te stimuleren.
Polariteitmassage Het doel is om levenskracht te bevorderen en om bovenzijde en onderzijde weer met elkaar te verbinden.		
Metamorfosemassage De cliënten staan midden van een verandering proces om te herstellen van een zware ziekte en de daarbij behorende behandelingen met alle gevolgen van dien. Zie uitgebreide uitleg verder in de onderstaande tekst.		

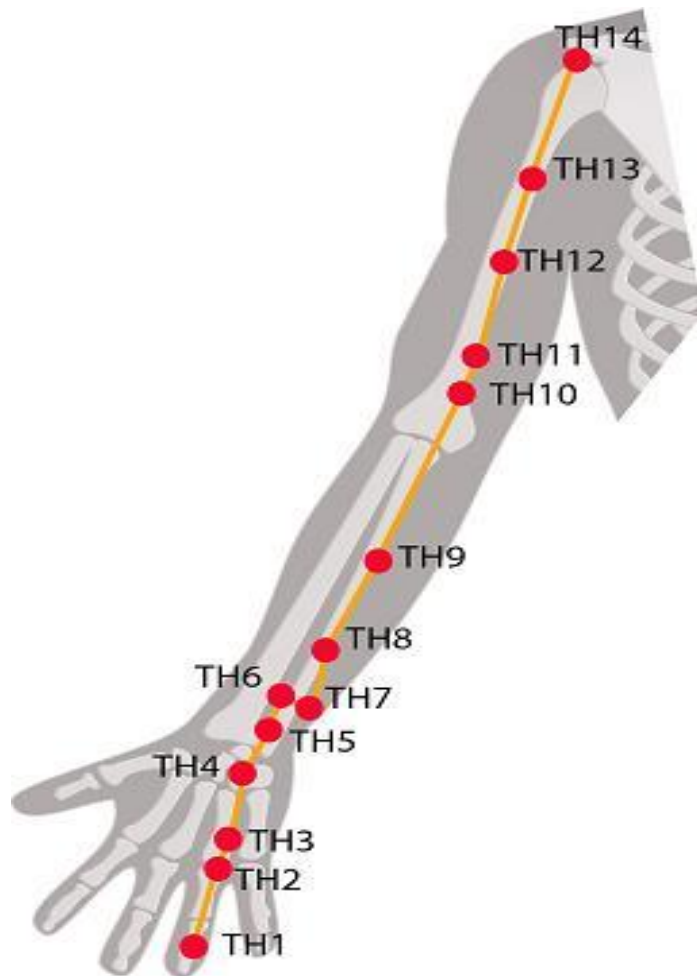
Ik begin met een ontspannende massage. Hiermee kan ik eerst ervaren hoe de cliënten op de massage reageren.

De behandeling voor de neuropathie begin ik met de koppel Pericard/ Drievoudige verwarmer met accent op de laatste. Samen met de bovenstaande westerse zones en de volgende extra punten.

Driv 2; Deze bevordert het bloedsomloop van hart naar armen.

Driv 4; Verantwoordelijk voor verbinden van de 1^e, 2^e en 3^e warmer.

Driv 7; Lost pijn op naar aanleiding van stagnatie in de meridiaan.

Driv 10; Versterkt de Wei Qi.

Kr 6; Verwijdert stagnatie, brengt wind in balans en verwijdert stagnatie van de Dikke Darm meridiaan.

Le 3; Voor alle stagnatieproblemen, om lever qua bloed op te bouwen.

Le 4; Heft stagnatie op van de onder warmer.

Le 8; Strategie punt die het element voedt bij leverleegte.

Nier 10; Waterstrategiepunt om leverbloedleegte te behandelen

Ga 34; Verhelpt pijn en stijfheid in het hele lichaam en brengt lever Qi in balans.

Vervolgens herhaal ik drie keer de koppel pericard/drievoudige verwarmer met de hartzones; daarna de spijsverteringzones en wervelkolomzones.

Dan polariteitmassage en sluit ik af met de metamorfosemassage.

De metamorfosemassage zorgt voor “gedaante verandering”. Als mensen kampen met een zwaar ziektebeeld, wordt het vaak gezien als een “wake up call”. Na de behandelingen is er een bezinperiode waar ze het liefst opnieuw willen beginnen, anders tegen het leven aankijken en er wat veranderingen aanbrengen, ten opzichte van hun eerder leven. Deze massage stimuleert de levenskracht en kan zorgen dat blokkades van het verleden kunnen verdwijnen. Door het ontstaan van een innerlijke vrijheid kunnen klachten verdwijnen. Een nieuw begin is een mooi afsluiting, voor dit behandeltraject.

8. Ondersteunende adviezen

8.1 BEWEGEN

Regelmatig bewegen, zoals wandelen blijkt een gunstige effect te hebben bij neuropathie na kanker behandelingen. Kracht- en looptrainingen bij de fysiotherapie of sportschool zijn goede trainingen bij neuropathieklachten. Bewegen in de buitenlucht is goed door de uitwerking ervan op de stroom van de lever. Door voldoende te bewegen hou je wat er nog is aan Yin en Bloed stromend.

8.2 VOEDING

- Het vermijden van cafeïne houdende producten en alcohol. Ook gekruid voedsel geeft een negatief effect.
- Vaker kleinere maaltijden gebruiken en geen maaltijden overslaan. Zo voorkom je ook bloedsuikerschommelingen.
- Om de leverorgaan aan te sterken is het heel goed om soep te eten met krachtige bouillon of pompoensoep. Verder zijn alle groene groenten, bieten, noten en granen, voedzaam en goed voor de leverorgaan.
- Zorgen voor een goede darmflora en een goede zuur-base balans is van belang voor de weerstand en het immuunsysteem.

8.3 OEFENINGEN

Voetzoolreflexmassage, door middel van een roller te gebruiken. Deze kun je in een reformwinkel kopen of online bestellen. Dit heeft een helend effect op de hele lichaam. Door de roller te gebruiken kun je het grootste deel van je lichaam bereiken.

Verder zijn er verschillende eenvoudige (yin) Yoga oefeningen die cliënten kunnen doen die goed van pas kunnen komen en veel hulp kunnen bieden.

Korte wandelingen in de buitenlucht zijn erg gezond en zo kan ieder op zijn eigen tempo goed in beweging komen. Ook zijn er verschillende revalidatiecentra waarbij ze gericht oefeningen doen om zo langzaam weer op kracht te komen.

8.4 NACHTELIJKE RUST

Het is heel belangrijk om voldoende nachtrust te krijgen. Uitgeruste cliënten zitten veel beter in hun vel. Door de bloedleegte slapen cliënten erg onrustig. Lang achter elkaar slecht slapen kan uiteindelijk leiden tot depressieve klachten. Om cliënten wat beter te kunnen laten slapen, heb ik wat ademhalingsoefeningen gegeven om tot rust te komen. Ik heb ze geadviseerd om mindfulness te doen, via apps of in groepsverband.

8.5 EFFECTEN VAN DE ADVIEZEN

Alle cliënten waren blij om deze adviezen te ontvangen. Ze hebben goed geluisterd naar de voedingsadviezen en bewegingen. Daar hebben ze veel baat bij gehad, ze merkten meteen de gevolgen als ze er minder aandacht konden besteden aan de adviezen die ik heb gegeven. Bij sommige cliënten was bewegen erg moeilijk en die hebben de voetroller aangeschaft. Echt duidelijk verschil is pas te merken als ze zich een langere tijd aan de adviezen houden. Vooral degenen die slecht konden slapen vonden het erg moeilijk om hun patronen te doorbreken. Het kost dan ook tijd om het goed onder de knie te krijgen en hoe vaker je de ademhalingsoefeningen toepast, hoe vanzelfsprekender het op een gegeven moment gaat. De zes behandelingen, die ik gegeven heb in het kader van dit onderzoek, zijn nog te weinig, om concreet verschil daarin te merken.

9. Cliënten dossier

Per cliënt heb ik een vragenformulier opgesteld voor de intake, deze zijn in de bijlagen te vinden opgesplitst per cliënt. Mijn behandelplan heb ik opgesteld volgens protocol zoals te vinden is in paragraaf 7.2. De uitwerking van de behandeling heb ik overzichtelijk gemaakt door middel van grafieken per client, zie bijlage ontwikkelingsgrafiek. Voor de behandelresultaten en de conclusie zie de volgende zes paragrafen.

9.1 CLIËNT 1

Een man van 61 jaar. Hij heeft lymfeklierkanker en heeft chemotherapie gehad van oktober 2017 tot maart 2018.

Hij zegt geen gevoel te hebben in zijn vingers en tenen. Daar heeft hij ook het meest last van, gevoelloze tenen en tintelingen. Bij zijn vingers heeft hij het meest last met de fijne motoriek.

Na de kennismaking met ontspannende massage kon hij zich vrij snel ontspannen.

Conclusie behandeling 1:

Toen de cliënt bij me kwam voor behandeling, had hij geen gevoel in zijn voeten en tenen. Na afloop van behandeling gaf hij aan dat hij enigszins tintelingen en gevoelssensatie zowel in zijn voeten als vingertoppen ervaarde.

Hij zei dat hij erg ontspannen was tijdens de behandeling, wat hem verbaasde omdat hij normaal gesproken dit niet kan. Voor zover hij kon voelen vond hij het erg prettig maar heel veel van mijn grepen waren niet voelbaar voor hem.

Zijn linkervoet was voor mij heel duidelijk in minder goede conditie. Het zag er erg slap en futloos uit en erg bleek. Ik heb hem ernaar gevraagd na afloop van de massage en hij gaf aan dat hij ook meer last heeft van zijn linkervoet.

Zelf reflectie behandeling 1:

De punten die ik uitgezocht heb, naar aanleiding van mijn onderzoek, waren erg nieuw voor mij. Daarom had ik wat meer interactie met mijn cliënt om zeker te zijn dat ik op de juiste plek zat. Ik heb te lang over mijn behandeling gedaan, maar dit had gelukkig geen gevolgen voor mijn cliënt.

Tijdens mijn behandeling heb ik gemerkt dat ik bepaalde grepen en extra punten toch op een andere manier en volgorde wil gaan zetten. Het voelde niet vloeiend en logisch op die manier. Meteen nadat de cliënt vertrokken was, heb ik mijn protocol een beetje gewijzigd. Het leek me een betere en effectievere manier van behandelen. Tevens heb ik voor mezelf wat punten opgeschreven, in verband met de soort druk die ik bij de extra punten geef. In mijn vooronderzoek heb ik gelezen dat bij een “leegte”, beter is om een zachte druk te geven en dat heb ik bij deze behandeling niet altijd zo goed gedaan.

Conclusie behandeling 2:

Meteen na de eerste behandeling begonnen de tintelingen in zijn voeten en vingertoppen. Bij de vingertoppen ging het gevoel snel weer weg maar bij zijn voeten bleef de gevoelssensatie tot de volgende dag en dan trok het weer langzaam weg tot weer geen gevoel.

Tijdens de tweede behandeling was hij weer heel snel ontspannen. Hij vond de behandeling weer heel aangenaam en kreeg meteen weer gevoel in zijn voeten. Bij de handen bleef het gevoel hetzelfde.

Zelfreflectie behandeling 2:

De behandeling ging een stuk makkelijker en vlotter dan de eerste keer. Extra acupunctuurprespunten gingen een stuk beter dan de vorige keer. Ook de manier waarop ik mijn grepen deed gingen beter en vloeiender. Ik ben ook erg blij met mijn wijzigingen van de vorige keer.

Conclusie behandeling 3:

De cliënt heeft meer gevoel overgehouden na de tweede behandeling. Het gevoel bleef dit maal ook wat langer voortduren. Hij heeft ook wat pijnlijk gevoel ervaren op de linkervoet en dat met name in de hartzone en de verlenging ervan. Hij geeft zelf ook aan dat hij afgelopen week meer heeft kunnen lopen, wat misschien ook tot overlast leidt.

Tijdens de derde behandeling heeft hij het weer als erg prettig ervaren en na afloop heeft hij aangegeven dat hij deze behandelingen voort zou willen zetten ook als mijn scriptieonderzoek voorbij is. Dat heeft me een heel goed gevoel gegeven over mijn behandelingen en de gevolgen daarvan.

Zelfreflectie behandeling 3:

Tijdens de behandeling merkte ik dat ik een extra drukpunt vergeten was, wat me een ongemakkelijk gevoel gaf. Ik heb snel besloten om die alsnog te pakken, al was het niet in de juiste volgorde van mijn protocol. Ik merk dat zoiets me wel even uit mijn concentratie brengt, maar gelukkig kan ik het ook snel herpakken en gewoon weer verder met mijn protocol gaan. Het feit dat juist na deze behandeling de cliënt aangaf dat hij verder door mij behandeld wilde worden, heeft me vertrouwen gegeven dat ik op de goede weg zit.

Conclusie behandeling 4:

De cliënt vertelt dat het gevoel in zijn voeten steeds meer terugkomt. Maar het doet nu ook af en toe pijn met lopen. Hij gaf ook aan dat hij afgelopen keer maar één keer duizelig is geweest, terwijl hij daar normaal vaker last van heeft. Hij heeft nog heel veel last van frustratie en somberheid, omdat hij zijn werk niet zo goed aankan als voorheen.

De polariteitmassage vond hij intens ontspannend. Omdat hij zoveel moeite heeft om zich te ontspannen vindt hij het heel fijn dat het door de massage zo goed lukt. Dan is het even weg, zegt hij, de frustratie en spanningen van de week.

Zelfreflectie behandeling 4:

De polariteitmassage kwam nu precies op het juiste moment. Na een paar behandelingen met de Chinese koppel en de westerse zones was het fijn om het lichaam een energetische massage te geven. Ik was in het begin teveel in mijn hoofd bezig maar heel snel zat ik helemaal in de massage en kon ik ook de ontspanning van de cliënt goed voelen, wat ook heel kalmerend bij mij werkte.

Conclusie behandeling 5:

De cliënt heeft heel veel last van neuropathie en zijn lijf in het algemeen, omdat hij middenin een verhuizing zit en heel veel lichamelijk werk heeft moeten verrichten, waardoor hij extra veel last heeft van zijn lichaam. Heel veel spierpijn en pijn in zijn voeten. Ook emotioneel heeft hij nu even een terugslag.

Zelfreflectie behandeling 5:

De metamorfosemassage ging heel fijn. Ik was zelf ook heel ontspannen en ging er onvoorwaardelijk in. Het viel me op dat tijdens de rugwervel greep, als ik die in de aura pakte dat er geen weerstand was. Normaal voel ik de aura- energie goed tegen mijn handen aan, maar nu kon ik, als het ware, er zo doorheen. Alsof er veel gaten in zaten. Na afloop heb ik hem ernaar gevraagd en hij zei dat hij emotioneel en mentaal zich nog heel zwak voelde. Hij gaat ook psychologische hulp hiervoor krijgen.

Conclusie twee weken na de laatste behandeling:

Het belangrijkste vond hij de enorme ontspanning die hij ervaarde tijdens de behandeling. Iets wat hij normaal gesproken heel moeilijk kan. Hij vindt dat door de verhuizing en de lichamelijke inspanning van hem, niet een reëel beeld ontstaat. Hij merkt dat het gevoel in zijn voeten steeds meer terug komt. Daarom zet hij deze behandelingen voort en komt bij me terug als een betalende klant. Hij heeft veel vertrouwen in deze vorm van behandelingen. Hij geeft wel aan dat hij beter in slaap kan vallen sinds hij bij me komt.

9.2 CLIËNT 2

Een vrouw 72 jaar, Chemo vanaf 2001. Ze heeft diagnose lymfekanker in 2001. Neuropathie sinds laatste chemo in mei 2017.

Ze zegt geen gevoel te hebben in haar voeten. Ze kan heel moeilijk lopen en kan geen goede balans houden door haar gevoelloze voeten. Ze zegt ook heel veel last te hebben van slapeloosheid, is altijd moe en nooit uitgerust.

Na de ontspanningsmassage gaf ze aan dat het heel ontspannend aanvoelde. Ze zag me wel bewegen maar voelde niks.

Conclusie behandeling 1:

De cliënt heeft aangegeven dat ze na mijn eerste behandeling meteen warme voeten kreeg, wat ze erg prettig vond. Ze vertelde dat ze, voor het slapen gaan, haar voeten in een warm bad doet om ze een beetje warm te krijgen, anders valt ze heel moeilijk in slaap. De warme voeten bleven totdat ze naar bed ging. Zelf gaf ze meteen aan dat ze het gevoel heeft dat de massage haar heel goed helpt.

Zelfreflectie behandeling 1:

De grepen gingen steeds vloeiender naar mijn zin. De volgorde was logischer, voor mijn gevoel.

Conclusie behandeling 2:

Het warme gevoel in haar voeten is nog gebleven totdat ze naar bed ging op de dag van de massage. Dat vond ze erg fijn. Verder heeft ze niet veel verschil gemerkt in haar neuropathie klachten.

Ze zegt, na mijn behandeling, dat ondanks haar gevoelloze voeten ze kan merken dat ik iets in beweging breng. Dat vindt ze erg prettig.

Zelfreflectie behandeling 2:

De Chinese koppel, pericard en drievoudige verwarmers, zijn erg prettig om te masseren. Ik merk dat zodra ik contact maak met haar handen, het lichaam zich begint te ontspannen. Ze heeft wel moeite om zich helemaal aan mijn massage over te geven.

Haar voeten worden echt heel snel warm zodra ik mijn massage met de westerse zones van het hart bezig ben. Hier wordt ze heel langzaam nog ontspannender van. Haar voeten beginnen ook te “zweeten”, wat ik als een emotionele ontlading ervaar.

Bij de grote teen op de epifysezone is het helemaal slap en als ik er zacht opdruk dan blijft een flinke deuk achter. Het paste goed bij wat ze vertelde over dat ze al jaren zo slecht slaapt. Na afloop heb ik wat ademhalingsoefeningen gegeven om haar te laten ontspannen voor het slapen.

Conclusie behandeling 3:

Het gevoel in haar voeten is gebleven tot nog twee dagen na mijn massage. Dat vond ze erg opmerkelijk. Ze vindt het ontzettend prettig en dat geeft haar moed dat ze zo steeds meer gevoel in haar voeten zal blijven krijgen. De ademoefeningen vond ze wel fijn maar hadden helaas nog niet veel effect op haar slaap patroon. Ik heb haar gerustgesteld en vertelde dat het echt tijd kost om een concreet effect te krijgen en dat geduld en volharding hier erg van belang zijn.

Tijdens de massage van drievoudig verwarmers met de westerse zones van de spijsvertering, merk ik weer dat ze zich niet zo makkelijk ontspant en ze vindt het prettiger om een gesprek met me te blijven voeren.

Zelfreflectie behandeling 3:

Het is niet altijd makkelijk voor me om mensen die blijven praten erop te wijzen dat ze beter de ogen kunnen sluiten en de massage in stilte ontvangen. Ik heb er veel over na gedacht en kwam tot de conclusie dat het beste is als de mensen die bij me op behandeling komen, zich op het gemak moeten voelen. En als dat betekent dat ze zich beter voelen als ze praten dan is het ook goed zo. Het stoort me zeker niet en het gaat niet ten koste van de uitvoering van de massage.

Conclusie behandeling 4:

De cliënt vertelt dat het gevoel in haar voeten is toegenomen en dat ze een enorme ontspanning ervaart als ze bij me weg gaat. Ze heeft lang niet zoveel last van koude voeten als voorheen.

Ze lijkt zich wat beter aan mijn massage te kunnen overgeven. Er komen namelijk steeds langere pauzes tussen het praten door. Ze gaf aan meteen na de behandeling weer warme voeten te kunnen voelen.

Zelfreflectie behandeling 4:

Weer een fijn gevoel gekregen tijdens de massage. Ik word er zelf ook erg ontspannen van en heel dankbaar om op deze manier voor mensen iets te kunnen betekenen. Het auragedeelte van de polariteitmassage, was voor mij heel bijzonder. Het voelde heel sterk aan. Er kwam heel veel energie los.

Conclusie behandeling 5:

Wat haar opvalt, zegt de cliënt, is dat op de dag van de behandeling en soms de dag erop haar neuropathieklachten helemaal weg zijn. Helaas komen ze de dagen daarna weer terug. Ze ervaart wel meer spierkracht in haar benen. Ze heeft afgelopen week een keer driekwartier achter elkaar kunnen lopen.

Zelfreflectie behandeling 5:

Er is duidelijk verschil in kleur en toonus van de voeten. De voeten hebben een iets betere kleur en voelen minder slap aan. Ik zie een verbetering ook in de spanning rond de epifyse. Bij de eerste keren zat er 'deuk' in haar epifysezone in de grote teen. Nu zie ik meer spanning daar.

Eind conclusie:

De cliënt ervaart een enorme verlichting direct na de behandeling, maar die ebt weg in het verloop van de komende dagen. In het algemeen heeft ze het gevoel dat ze in betere conditie is als voor ze met de behandelingen begon. Ze is zo blij met deze verandering dat ze heel graag bij me terug wil komen om deze behandeling voort te kunnen zetten.

9.3 CLIËNT 3

Een vrouw van 64 jaar, ze heeft maart 2019 haar laatste chemokuur gehad voor borstkanker. Ze heeft pas twee weken geleden haar laatste chemokuur gehad en voelt zich nog altijd, zowel lichamelijk als emotioneel niet in balans.

De cliënt heeft het meest last van onrustig, naar gevoel in haar voeten tot haar halve been. Ze heeft minder last van haar handen. Wel merkt ze het met de fijne motoriek, zoals dichtknopen van haar bloes. Ze hoopt op een goed herstel en wat verlichting in haar neuropathieklachten te ervaren.

Tijdens de ontspanningsmassage kon ze zich niet zo makkelijk ontspannen en bleef met me praten. Ze vindt het wel heel prettig dat ik ook haar handen/armen masseer en ze zegt dat het heel aangenaam voelt. Omdat de cliënt bleef praten, merkte ik dat ik soms de grepen niet op de juiste volgorde deed. Dat bracht me enigszins uit balans. Ik besloot om daar anders mee om te gaan en kwam uiteindelijk in de juist flow.

Conclusie behandeling 1:

Ze voelde niet veel verschil in haar lichaam na de ontspanningsmassage, maar gaf aan dat ze wel naar de tweede behandeling uitkeek. Afgelopen week is ze er ook achter gekomen dat ze een enorm vitamine D tekort heeft en sinds drie dagen slikt ze vitamine D3 met calcium.

Ze kon zich niet meteen ontspannen en bleef praten. Pas bij de tweede been ging het beter.

Zelfreflectie behandeling 1:

Haar lymfeklierenzones op de voet voelden erg slap en ook de spijsverteringszones. Om haar te laten ontspannen heb ik tijdens de behandeling een adem oefening met haar gedaan, met een goede resultaat.

Conclusie behandeling 2:

De cliënt geeft aan dat de neuropathie in haar handen steeds mindert, maar in haar voeten heeft ze afgelopen week last gehad van stroom tintelingen, met name haar linkervoet vindt ze er erger aan toe. Soms is het stroom gevoel zo heftig dat ze daardoor een reflex beweging in haar been krijgt.

Ze vond het een fijne behandeling en voelde ze zich beter in haar vel zitten toen ze van de massagetafel af kwam. Energieker, zei ze. Ze vond de grepen die ik deed bij de darmenzones en de alveesklierzone heel gevoelig tot pijnlijk. Daar verbaasde ze zich over, dat ze überhaupt iets voelt.

Zelfreflectie behandeling 2:

Alle massages en de daarbij behorende grepen voelen heel natuurlijk en gaan, als het ware, bijna vanzelf. Zelfs de acupunctuurpunten die ik speciaal voor deze behandelingen heb uitgezocht vind ik steeds makkelijker terug. Wat onder mijn vingers gebeurt wordt sneller in mijn hoofd vertaald, zonder dat ik het echt opmerk. Ik vind het heel moeilijk dit te omschrijven. In het begin was ik meer geconcentreerd op de grepen en de manier waarop ik ze uitvoer, terwijl ik nu van alles voel gebeuren onder mijn vingers.

Conclusie behandeling 3:

De cliënt heeft een flinke terugslag gehad afgelopen week. Het begon met een verkoudheid en toen zijn haar neuropathieklachten zeer toegenomen. Dat allemaal heeft haar somber gemaakt en ze heeft vaak moeten huilen afgelopen week. Omdat ze nu klaar is met de chemokuren, hoopte ze juist zich steeds beter te voelen, maar dat voelt juist helemaal niet zo. Ze heeft me ook paar dagen geleden gebeld, omdat ze zich niet fijn voelde. Ik heb haar wat adviezen gegeven en haar ook naar haar casemanager in het ziekenhuis verwezen als haar klachten erger worden. Ze vond het fijn om met me te praten en haar hart luchten heeft haar ook goed gedaan. Ik weet dat als je kanker hebt, dan ga je eerst in de overlevingsmodus en pas als alle behandelingen klaar zijn begin je eigenlijk pas met het verwerken ervan en stil te staan bij alles wat je overkomen is.

De cliënt is tijdens de behandeling meteen in slaap gevallen. Dat doet ze normaal niet, dan blijft ze praten. En ze voelde zich een stuk beter na afloop, zowel fysiek als emotioneel. Ondanks dat ze in slaap viel, ervaarde ze de massage als zeer aangenaam en het voelde erg prettig.

Zelfreflectie behandeling 3:

Omdat de cliënt zo aangedaan was heb ik extra opgelet hoe ze reageert op mijn grepen. Ze was echter meteen vertrokken en zag er erg ontspannen uit. Het is de eerste keer dat ze zichzelf overgaf aan de massage. Ik merkte dat ze erg rode voeten heeft op bijna alle gebieden, plantaire en dorsaal. Haar wervelkolomzone voelde erg gevoelig en kwetsbaar. Daar heb ik extra aandacht aan besteed toen ik opnieuw wandelde met eb en vloed bewegingen, met mijn andere duim aan de zonnevlecht en op verschillende punten heb ik langer de energie laten stromen.

Conclusie behandeling 4:

De cliënt voelde zich de hele dag nog erg ontspannen na de 3^e behandeling. Daar heeft ze normaal gesproken erg veel moeite mee, zegt ze. Ze voelde zich ook een stuk minder somber dan vorige week. Alleen de verkoudheid blijft erg lastig en daar komt ze heel moeilijk van af.

Ze was tijdens de polariteitmassage meteen weer diep ontspannen en heeft het goed kunnen ontvangen. Ze vond het zeer prettig en rustgevend deze massage, zei ze.

Zelfreflectie behandeling 4:

De polariteitmassage ging erg goed. De grepen gingen als vanzelf en ik voelde haar mooi ontspannen onder mijn vingers. Ze reageerde elke keer bij de greep waarbij ik mijn ene duim tussen eerste en tweede teen plantaire doe, en de andere duim op de insomniapunt. Dan voelde ik haar alles, als het ware, los laten. Achteraf heb ik haar daarnaar gevraagd en ze zei dat het erg bevrijdend aanvoelde deze greep.

Conclusie behandeling 5:

Voor het eerst sinds de chemokuur heeft de cliënt zich wat beter gevoeld de afgelopen dagen. Langzaam kan ze lichamelijk iets beter bewegen en heeft ze ook voor het eerst zelf gekookt afgelopen weekend. Ook is ze eindelijk van haar verkoudheid af.

Tijdens de metamorfosemassage was ze heel snel goed ontspannen. Af en toe zei ze, dat het zo fijn voelt. En na afloop zei ze dat het een verwennerij was, deze massage.

Zelfreflectie behandeling 5:

Bij de metamorfosemassage wilde ik zoals gewoonlijk, onvoorwaardelijk erin gaan, zonder verwachtingen of enige oordeel maar vond het moeilijk dit keer. Toen bedacht ik me dat ik van tevoren, het momentje voor mezelf was vergeten te pakken. Het heeft me doen inzien hoe belangrijk het is om het toch te doen.

Feedback van de cliënt na laatste behandeling:

“Ik heb Rinat ervaren als een prettig persoon, die goede uitleg geeft aan de behandeling, ook over de verwachting hiervan. De behandeling onderging ik heel ontspannen, wat voor mijzelf toch een verrassing is, juist omdat ik mij zo moeilijk kan ontspannen. Mogelijk dat ik mij kon overgeven omdat mijn vertrouwen in Rinat goed is. Ook heeft Rinat mij heel positief benaderd in mijn moeilijke proces, door onze korte gesprekjes voorafgaande aan de behandeling.”

9.4 CLIËNT 4

Een vrouw van 36 jaar. Ze is gestopt in januari 2019 met de chemotherapie en sindsdien heeft ze last van neuropathie, vooral in haar voeten. Het komt en gaat weg en volgens haar heeft het niks te maken met enige lichamelijke inspanning.

Ze heeft nooit eerder te maken gehad met voetreflexmassages en ging blanco de massage in. Na de massage zei ze dat het verrassend aangenaam voelde en dat ze het zeker vaker wilde gaan doen. Ze geeft aan heel moeilijk te kunnen ontspannen en omdat het zo vanzelfsprekend ging was ze daar erg verbaasd over. Ze had een goed gevoel hierover en was blij om aan mijn scriptie- onderzoek mee te kunnen doen.

Zelfreflectie na de ontspannende massage:

Het was fijn om te zien hoe snel ze zich kon ontspannen en overgeven aan de massage. Haar voeten voelden erg koud aan in het begin, maar naar mate de massage vorderde voelde ik haar voeten langzamer warmer worden.

Conclusie behandeling 1:

De cliënt vertelde dat ze in de avond na mijn massage erg misselijk was. Normaal heeft ze er niet zoveel last van, dus vond ze het erg vreemd. Er is dus iets meteen in beweging gebracht bij haar. Haar neuropathieklachten zijn in golfbeweging. Ze komen en gaan en ze kan er geen verband in aan brengen. Heeft niks te maken met veel beweging of zo. De pijn in haar voeten is constant aanwezig, maar soms dus een hele stuk pijnlijker dan andere keren.

Zelfreflectie behandeling 1:

Erg fijn om te merken dat de massage iemand zo snel kan laten ontspannen. Voelde niet veel bijzonderheden in de voeten behalve dat ze wat bleek uitzagen in het algemeen.

Conclusie behandeling 2:

De cliënt heeft afgelopen week twee keer last gehad van misselijkheid. Ze is weer wat gaan werken en geeft aan dat ze heel veel moeite heeft om haar grenzen aan te geven. Tevens is ze begonnen met de hormonetherapie.

Wederom is ze snel ontspannen maar ze vindt de spijsverteringzones erg gevoelig tot pijnlijk aanvoelen.

Zelfreflectie behandeling 2:

Zelf had ik al een vermoeden, door haar lichaamshouding, dat de spijsverteringzones erg gevoelig zijn. Ze heeft tijdens de massage niks gezegd, maar heb er zelf al minder druk op gegeven dan ik normaal zal doen. Achteraf vroeg ik me af of ik tijdens de massage misschien even had kunnen informeren naar hoe het met haar gaat. Ik zeg wel altijd vooraf dat als de pijngrens van boven de 8 gaat, of ze het even willen melden. En ik heb het eigenlijk zelf al gemerkt en erop afgestemd.

Conclusie behandeling 3:

De dag na de massage had ze last van diarree en pijnlijke voeten. Aangezien ik bezig was met de spijsverteringzones was dat niet zo vreemd. Ik heb het ook met haar gedeeld dat er in ieder geval iets in beweging is gebracht. Normaal gesproken heeft ze veel last van obstipatie namelijk.

De diarree was snel voorbij, maar de pijn in haar voeten is ze blijven houden.

Ze vond deze massage prettiger aanvoelen als de vorige. Het enige echte gevoelige punt was bij lever 10.

Conclusie behandeling 4:

De cliënt voelt zich moe, somber en zegt dat ze ook uit het niets misselijk is. Ze was er zelf van overtuigd dat het een gevolg is van haar hormonetherapie en niet van de door mij aangegeven laatste massage.

De polariteitmassage vond ze erg prettig en zeer ontspannend.

Zelfreflectie behandeling 4:

Hormonotherapie heeft heel veel bijwerkingen die bij iedereen anders zijn. Het is inderdaad erg moeilijk om erachter te komen wat de massages op gang brengen op dit moment.

Conclusie behandeling 5:

De cliënt heeft meer last van haar voeten gehad na de behandeling. Het was vooral pijnlijk. Ze slikt hormoontabletten en daardoor slaapt ze slechter dan voorheen. Ze heeft ook last van hoofdpijn. Maar is gelukkig niet meer misselijk.

Feedback van de cliënt na de laatste behandeling:

“Ik vond het erg fijn om naar je te komen. Soms waren de behandelingen erg fijn, vooral de eerste en 2de en 6de keer. De 3de keer vond ik het erg pijnlijk. De vierde en vijfde behandeling waren prettig. Dit heeft niets te maken met jou als therapeute, maar meer met wat je masseerde/aanraakte. Ik vind je een heel fijn persoon, erg vriendelijk, meelevend, ondanks de chaos waar je momenteel zelf in zit (verhuizing) heb ik dat niet gemerkt tijdens de behandeling. Erg knap en professioneel van je.”

Dat vond ik erg fijn om te lezen. Helaas heeft ze nog steeds erg veel last van haar voeten, maar ze wil heel graag verder door mij behandeld worden. Vervolgafspraak is meteen gemaakt en dat gaf me weer heel veel vertrouwen in wat ik doe en de manier waarop.

9.5 CLIËNT 5

Een vrouw van 53 jaar. In 2007 diagnose borstkanker gekregen. Laatste chemokuur in 2008 gehad en toen neuropathieklachten gekregen.

Ze vindt dat de voeten niet bij haar horen. Ze heeft heel weinig gevoel in haar voeten. Het liefst zou ze de voeten weer bij de rest van haar lichaam willen hebben. In de winter heeft ze het meest last van haar voeten.

Bij de ontspannende massage was ze een beetje gespannen, maar het trok langzaam weg. Ze vond het toch erg spannend om te doen maar het viel haar heel erg mee en ze keek al uit naar de volgende afspraak.

Conclusie behandeling 1:

De cliënt merkt wel wat verschil in haar voeten, maar voor haar voelt het nog steeds alsof de voeten geen onderdeel van haar lichaam uitmaken, dat ze er niet bij horen.

Ze vond haar voeten veel soepeler aanvoelen, vooral in haar tenen, bewegelijker. Ze was wel heel moe geworden na de massage en viel in de middag al in slaap. Ze was een weekje naar Spanje geweest en de warmte heeft haar ook heel goed gedaan.

Conclusie behandeling 2:

De cliënt was minder moe dan de vorige keer. Ze had wel drie dagen lang meer last van haar linkerbeen. Het voelde vreemd, in het been, als een bottenpijn langs de levermeridiaan. Ze vindt zelf dat de neuropathie beter voelde na de eerste behandeling dan de tweede.

Zelfreflectie behandeling 2:

De westerse spijsverteringszones zijn bijna voor iedereen een gevoelige tot pijnlijke behandeling. Ik merk ook dat ik erg voorzichtig druk en de cliënt erg goed in de gaten houdt. Haar voeten reageren snel op mijn massage en worden erg warm.

Conclusie behandeling 3:

De cliënt was heel opgewekt binnengekomen. Haar rechtervoet voelt zo veel soepeler dan ooit, zei ze. Met name de tenen. Van de linkervoet had ze een dagje last van haar middelste teen.

Na het eerste been, tijdens de wervelkolomzone massage, zei ze meteen dat er zoveel verschil is tussen allebei de voeten. Het voelt alsof de rechtervoet er weer bij hoort. Na afloop gaf ze aan dat ze zich heel ontspannen voelt en dat het gevoel in haar voeten aanzienlijk verschil heeft met toen ze bij me naar binnenkwam.

Zelfreflectie behandeling 3:

Het doet me erg goed om een bevestiging te krijgen, merk ik. Haar voeten reageren inderdaad erg snel op de massagegrepen en het voelt alsof de doorstroming in haar voeten beter verloopt.

Conclusie behandeling 4:

De gevoelloosheid van de tenen was verdwenen. Ze ervaart een soepele beweging van de voet. De tenen, die voor haar gevoel er niet bij horen, worden dan een eenheid. Dit gevoel bleef zo tot anderhalve dag erna en toen ebde het weg. Ze sliep afgelopen week een stuk slechter maar dat kwam door de overlijden van een hele goede vriend.

Zelfreflectie behandeling 4:

Geen bijzonderheden.

Conclusie behandeling 5:

De eerste en de vierde behandeling hadden het meest positieve effect op haar voeten. Paar dagen na de polariteitmassage had de cliënt heel veel gedroomd. Verder voelde ze niet veel verschil in haar voeten.

Na de metamorfosemassage was ze heel erg ontspannen. Ze vond het een heerlijke massage en was paar keer in slaap gevallen. Ze kon gewoon de ogen niet open houden, zei ze.

Zelfreflectie behandeling 5:

Het ging erg soepel. Ik moest de tijd in de gaten houden, omdat de tijd, voor mijn gevoel, erg snel voorbij ging. Ze reageert erg snel op de massage. Er is direct een verschil te voelen tussen de behandelde voeten/handen en de nog te behandelen.

Feedback van de cliënt na de laatste behandeling:

“De eerste afspraak werd afgesloten met een rustgevende massage en dat had dezelfde middag een uur slapen als effect. Voorafgaand aan de overige vijf behandelingen werd door Rinat steeds goed en enthousiast uitgelegd wat ze ging doen en waar ze aan ging werken. Het effect was steeds anders, variërend van pijn in mijn bovenbeen tot het wegblijven van de klachten, (na de vierde behandeling). De neuropathie is anderhalve dag verdwenen en keerde daarna weer terug. Wat mij betreft hadden we de succesvolle behandelingen nog een keer herhaald, maar omdat de behandelingen in het teken stonden van het onderzoek, kon het programma tussentijds natuurlijk niet worden aangepast. Rinat is heel betrokken, leergierig en mensgericht.”

9.6 CLIËNT 6

Een vrouw van 59 jaar. Diagnose borstkanker gekregen in 2016. In juni 2017 laatste chemokuur gehad en toen neuropathie aan overgehouden. Ze heeft als enige van mijn onderzoekcliënten, voorafgaande aan de chemokuren hulp gezocht bij een natuurgeneeskundige om optimaal voorbereid aan de chemotherapie te kunnen beginnen. Ze heeft ook het minst last van de neuropathie. Toch hoopt ze dat ik haar helemaal van haar klachten kan afhelpen.

De ontspannende massage vond ze erg rustgevend en prettig.

Conclusie na behandeling 1:

De cliënt voelt dat ze minder last heeft van tintelingen in haar voeten. Verder was ze erg ontspannen en opgewekt afgelopen week. De eerste behandeling vindt ze weer erg ontspannend en het voelt fijn aan, en absoluut niet pijnlijk.

Zelfreflectie na behandeling 1:

Haar voeten voelen goed aan. Ze zijn wel erg droog en bij het darmengebied voelt het wat gespannen. Ik had verteld dat de spijsverteringzones in de voeten, met name het darmgebied misschien gevoelig tot pijnlijk zou aanvoelen.

Conclusie na behandeling 2:

De cliënt had na de behandeling meer pijn onder de voeten. Tijdens de behandeling viel het haar mee, maar daarna heeft ze het goed gemerkt. In de avond was ze heel moe, en dat is de dag erop zo gebleven. Pijscheuten in rechterknie. Haar buik was heel gespannen en ze kon niet naar de toilet gaan, pas de dag erop. Ze kon zich tijdens de behandeling weer snel ontspannen.

Zelfreflectie na behandeling 2:

Haar wervelkolomzone voelt erg soepel. Er was ook wat minder spanning rond haar darmenzones.

Conclusie na behandeling 3:

Vannacht heeft de cliënt slecht geslapen door het weer. Ze is heel boos geweest afgelopen week. Daar heeft ze de hele week al last van.

Ze heeft tijdens de massage moeten huilen. Ze zei dat ze veel liefde voelde tijdens de massage en daar werd ze heel ontroerd van. Ze vond fijn om haar boosheid met me te delen en voelde zich opgelucht nu.

Zelfreflectie na behandeling 3:

Fijne massage om te geven. Door middel van de wervelkolom kom je bij alle organen. Ik was blij dat de cliënt deze vandaag kreeg, omdat ze zoveel stress had afgelopen week.

Conclusie na behandeling 4:

Het gaat heel goed met de cliënt. Ze heeft weinig last van de neuropathie en sliep erg goed afgelopen week.

Polariteitmassage vond ze erg prettig om te ontvangen en ze zei dat ze nog makkelijker zich kon ontspannen dan de vorige behandelingen.

Zelfreflectie behandeling 4:

Voeten hadden een mooi kleur en voelden soepel aan. Verder eigenlijk voelde ik geen bijzonderheden.

Conclusie na behandeling 5:

Het is nu paar weken geleden dat de laatste behandeling is geweest en dat merkt de cliënt een beetje. De afgelopen week had ze weer wat last van tintelingen in haar voet. Ze was blij dat ze weer bij me terecht kon.

Bij de metamorfosemassage is ze meteen ontspannen. Ze vond het heel mooi en liefdevol aanvoelen.

Zelfreflectie na behandeling 5:

Metamorfosemassage bij deze laatste cliënt vond ik een heel mooie afsluiting van alle behandelingen die ik heb gegeven. Het voelde goed en ik had steeds mooie gedachtes in mijn hoofd. De cliënt lag er heel ontspannen bij.

Eind conclusie:

Deze cliënt heeft als enige van mijn zes cliënten, die deel namen aan mijn scriptieonderzoek, voordat ze aan de chemokuren begon, hulp gezocht bij een natuurgeneeskundige. Ze heeft ook het minst klachten van de neuropathie gehad en de beste resultaten met dit onderzoek. Het is natuurlijk niet mogelijk om harde conclusies te

trekken, maar aangezien de resultaten en het onderzoek die hiernaar gedaan is in Medical Center Tel-Aviv, (zie 6.3), denk ik dat de combinatie heel gunstig is voor alle toekomstige cliënten en die zal ik dan ook zeker adviseren.

10. Conclusies

In het algemeen ben ik heel blij met de resultaten. Alle cliënten ervaren een verlichting in pijn of in toenemend gevoel in hun voeten/handen, afhankelijk van de klachten. De balans bij het lopen is als heel wisselend ervaren.

De volgende punten zijn me duidelijk geworden tijdens en na mijn onderzoek:

- Een algemene behandeling voor alle neuropathiecliënten is niet de meest effectieve behandelingswijze. Iedere cliënt komt met een andere achtergrond en bagage, wat de neuropathie toch heel individueel maakt. Om een doeltreffende behandeling te geven is meer persoonlijke achtergrondinformatie nodig om het juiste Chinese koppel te pakken en aan de slag te gaan, en de juiste frequentie aan te houden.
- Als basis voor de behandeling werkt de koppel van drievoudig verwarmers met pericard heel erg goed. Voor deze zes cliënten was het essentieel van belang, omdat ze aangaven dat de voeten/handen afzonderlijk deel uitmaakten van hun lichaam.
- De extra acupunctuurpunten zijn belangrijk om in ieder uitgekozen koppel mee te nemen om betere resultaten te behalen. Deze punten worden standaard niet opgenomen in een massagebehandeling maar zijn essentieel om het leverorgaan te voeden wat de neuropathieklachten kan doen verlichten.
- De tijdsduur tussen de chemokuren en de voetreflexPlus behandeling is niet belangrijk. Het beïnvloedt niet de resultaten. Dit blijkt uit de onderzoeksgroep.
- Wat tijdens de behandeling de resultaten beïnvloedt is de gemoedstoestand van de cliënt. Als de cliënt fysiek of emotioneel belast was, had dat geen positieve invloed op de behandeling.
- Tijdens of kort na de behandeling ervaren de cliënten verlichting van de neuropathie. Dit kan in sommige gevallen tot twee dagen na de behandeling aanhouden.
- De resultaten zijn tot nu toe niet blijvend, maar alle cliënten komen terug na de zes behandelingen. De ervaren verlichting van de behandeling is dermate positief dat ze dit willen blijven ervaren. (zie conclusie hoofdstuk 7 ter illustratie).
- Vanuit de Chinese visie heb ik onderzocht of de mensen met neuropathieklachten, last hebben van duizeligheid, slecht zicht en tintelingen. Mentaal heb ik gekeken of ze slecht slapen. Emotioneel gezien heb ik onderzocht of er sprake is van frustratie en lichte depressie. Ik kwam tot de conclusie dat het erg varieert per persoon. (Zie bijlage, cliënten dossiers). Deze klachten hebben ook invloed op de resultaten per behandeling. Daarom is het belangrijk om als therapeute hier aandacht aan te besteden voor de behandeling.

- Het blijft echter een geval van verlichting, maar niet van genezing, omdat ik de pijn niet weg heb kunnen halen. Een optimale balans met lopen is met deze therapie niet behaald, wel een verbetering.

De zwakke kanten van het onderzoek:

- Er is weinig informatie hierover te vinden, in de vorm van wetenschappelijke onderzoek, die echt gericht is op neuropathie naar aanleiding van chemokuren. Helemaal in combinatie met voetreflex of andere natuurgeneeskunde.
- Zes behandelingen met zes cliënten is te weinig om dit onderzoek compleet te laten zijn. Er zouden meer behandelingen met meerdere cliënten nodig zijn. Bij een goed resultaat van een bepaalde behandeling zou je deze willen herhalen, echter liet het onderzoeksprotocol daar geen ruimte voor.

De sterke kanten van het onderzoek:

- De behandelingen hebben absoluut een positief effect op de cliënten en het geeft ze verlichting. Ze ervaren allemaal tijdens of direct na de behandeling een verschil in hun voeten/handen.
- De extra acupunctuurpunten op de meridianen zijn een belangrijke toevoeging om verlichting te kunnen krijgen in de klachten en kunnen makkelijk meegenomen worden in elke massage behandeling.
- Het is een veelbelovend onderzoek waar ik zeker mee verder wil gaan en me nog meer in wil verdiepen. Het opent een mooi perspectief voor mij en voor mijn collega's.

11. Nawoord

Mijn ervaring met de behandelingen zoals ik ze voor het praktijkonderzoek heb gedaan zijn positief. Ik heb gemerkt dat de cliënten er veel baat bij hebben. Van de zes cliënten heeft één cliënt voorafgaand aan de chemokuur van een natuurgeneeskundige voedingsadviezen gehad. Tijdens de behandeling van deze cliënt heb ik gemerkt dat zij daar veel baat bij heeft gehad. Haar klachten waren al minder heftig en haar algehele conditie was een stuk beter.

Het is mijn overtuiging dat een natuurgeneeskundige behandeling voorafgaand een goed resultaat oplevert.

Daarom wil ik ook iedereen, die genoodzaakt is om aan chemotherapie te gaan, adviseren om zich eerst tot een natuurgeneeskundige te wenden om aan een betere conditie te werken. Dat geeft positieve resultaten betreffende de nazorg.

Ik ben heel blij dat mijn protocol een positieve uitwerking heeft op mensen met neuropathieklachten. Het feit dat ze alle zes nu nog bij mij terug zijn gekomen wijst erop dat ze aanzienlijk verlichting ervaren, en op goed vertrouwen in de therapie. Het was een hele mooie ervaring om mee te maken, mee bezig te zijn en iets te kunnen betekenen voor deze cliënten. Aangezien ik deze woorden bijna twee maanden na de door mij gegeven behandelingen schrijf, kan ik er nu ook aan toevoegen dat bij twee van de cliënten echt een enorme verbetering is met de neuropathieklachten. De gevoelloosheid is zo goed als weg en ze ervaren amper pijn in hun voeten/handen. Inmiddels hebben deze twee al bijna tien behandelingen achter de rug, waarvan de laatste keren persoonsgericht zijn. Wel gebruik ik nog de extra punten in de behandelingen.

Bibliografie

- Centrum Vitaal. (z.j.). *Centrum Vitaal*. Opgeroepen op Maart 24, 2019, van centrumvitaal.nl: <https://centrumvitaal.nl/diagnose-neuropathie/>
- Instituut voor neuropathische pijnen. (2019, juni). *neuropathie.nu*. Opgehaald van <https://neuropathie.nu/richtlijnen-zenuwpijn-kanker/>
- Integraal Kankercentrum Nederland. (2016). *IKNL*. Opgehaald van www.iknl.nl: <https://www.iknl.nl/over-iknl/nieuws/nieuws-detail/2016/12/14/chemotherapie-geïnduceerde-neuropathie-een-onderschatte-bijwerking>
- Kahan, P. (2015). *Tel-Aviv Sourasky medical center*. Opgehaald van www.tasmc.org.il: <https://www.tasmc.org.il/Articles/Oncology/Pages/neuropatia.aspx>
- Mathijssen, E. (z.j.). *Bewegen zonder pijn*. Opgeroepen op Oktober 24, 2018, van www.bewegenzonderpijn.com: <https://www.bewegenzonderpijn.com/neuropathie/>
- Neuropathie.nu. (2016). *www.neuropathie.nu*. Opgehaald van www.neuropathie.nu: <https://neuropathie.nu/2015/11/palmitoylethanolamide-bescherm-t-zenuwen-tegen-chemokuren/>
- Uysal, N., Kutlutürkan, S., & Uğar, I. (2017). *VNIG*. Opgehaald van [vnig.nl](http://www.vnig.nl): <https://www.vnig.nl/nieuws/voetmassage-voetreflexmassage-darmkankerpatienten/>
- www.kanker.nl. (2017). *www.kanker.nl*. Opgehaald van www.kanker.nl: <https://www.kanker.nl/gevolgen-van-kanker/neuropathie/wat-is/neuropathie-bij-kanker>

Bijlagen

Bijlage 1 Vragenformulier client 1

Bijlage 2 Vragenformulier client 2

Bijlage 3 Vragenformulier client 3

Bijlage 4 Vragenformulier client 4

Bijlage 5 Vragenformulier client 5

Bijlage 6 Vragenformulier client 6

Bijlage 7 Ontwikkelingsgrafiek client 1 tot en met 6